



REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar vid årsskiftet 2013/2014. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Vietnam 2013

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Vietnam är en kommunistisk enpartistat. Inga grundläggande förbättringar vad gäller respekten för medborgerliga och politiska rättigheter har kunnat noteras under 2013.

Vietnam har varit föremål för stark internationell kritik för förtryck av politiskt och religiöst oliktankande. trovärdiga källor har rapporterat om en ökning av godtyckliga kortvariga frihetsberövanden och systematiska trakasserier av personer och deras familjemedlemmar. Bloggare, journalister, advokater, religiösa ledare och landrättsaktivister är särskilt utsatta.

Situationen för yttrandefrihet inklusive på internet är särskilt bekymmersam. Samhällsdebatten i vietnamesisk statskontrollerad media är starkt begränsad och självensur vanlig. Användningen av internet kontrolleras och blockeringar av hemsidor förekommer. Den bekymmersamma bilden är dock inte entydig. Trots fortsatta ansträngningar från regimen att inskränka yttrandefriheten, uppfattas den reella situationen i någon mån ha förbättrats över tid. Många vittnar om att utrymmet för vad man kan diskutera öppet och skriva om vidgats under de senaste åren. Debatten och rapporteringen om till exempel korruption och ledares maktmissbruk har fått ökat utrymme. Problemställningar som rör ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter kan, i motsats till medborgerliga och politiska rättigheter diskuteras relativt öppet. Antalet internetanvändare är mycket stort, över en tredjedel av invånarna använder internet regelbundet.

Mötes- och föreningsfriheten är strikt reglerad. Övervakning och begränsning av offentliga protester eller folksamlingar fortsätter, oppositionell verksamhet

är förbjuden och oberoende civilsamhällesorganisationer tillåts inte. Samtidigt har ett fåtal organisationer lyckas driva visst påverkansarbete.

Rättsväsendet står under kommunistpartiets dominerande inflytande samt präglas av utbredd korruption och bristande kapacitet. Strafffrihet förekommer för många typer av brott. Förtroendet för rättsystemet är lågt.

Dödstraff förekommer och under 2013 återupptogs avrättningarna efter det moratorium som gällt sedan 2011. Det finns trovärdiga rapporter om förekomsten av grov polisbrutalitet i samband med exempelvis upplösning av fredliga folksamlingar och vid arresteringar samt i fängelser, arbetsläger och häkten.

Vietnam har fortsatt att förbättra lagstiftningen till skydd för kvinnors rättigheter men problem finns vad gäller lågt politiskt deltagande för kvinnor, genderbaserat våld, ökande preferens för pojkar vid graviditeter samt diskriminering på arbetsmarknaden. Barn och personer med funktionshinder diskrimineras fortsatt, särskilt inom etniska minoriteter. Situationen för hbt-personer har förbättrats även om diskriminering fortfarande är vanligt förekommande, särskilt för transpersoner och lesbiska, liksom hatbrott.

Religions- och övertygelsefrihet respekteras överlag men förhållandena för religiösa grupper och individer i Vietnam kan variera kraftigt. Det rapporteras om att religiösa individer såväl som organisationer övervakas och trakasseras.

Korruption är ett utbredd problem som i hög utsträckning påverkar människors möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Trenden är negativ även om lagstiftningen skärpts.

Landets starka ekonomiska utveckling har lett till att en stor del av befolkningen har fått högre levnadsstandard och Vietnam är på god väg att uppnå samtliga av FN:s millenniemål till 2015. Vietnam som tidigare varit ett av världens fattigaste länder är nu ett medelinkomstland. Ambitiösa åtgärdsprogram finns för kvinnors rättigheter. Antalet funktionshindrade är fortsatt stort till följd av krigsskador, bland annat efter giftbesprutningar.

En tiondel av befolkningen lever i fattigdom, primärt etniska minoriteter som överlag har betydligt svårare att åtnjuta sina mänskliga rättigheter än majoritetsbefolkningen *kinh*, exempelvis vad gäller levnadsstandard, tillgång till utbildning och hälsovård och rättigheter till sitt eget språk och kultur.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FNs konventionskommittéer

Vietnam har ratificerat följande konventioner och protokoll:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter *International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR, 1982, men inte de två tilläggsprotokollen om enskild klagorätt respektive dödsstraffets avskaffande.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR, 1982, men inte tilläggsprotokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering *Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, CERD, 1982.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (1982), *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW, men inte protokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen om barnets rättigheter), *Convention on the Rights of the Child*, CRC, 1990, samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD, undertecknades 2007 men har inte ratificerats.
- Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT, undertecknades 2013, men inte tilläggsprotokollet om förebyggande av tortyr.

Vietnam rapporterar löpande till berörda övervakningskommittéer och har besvarat 21 av 26 kommunikationer sedan 2009. Vietnam har genomgått två universella granskningar av FN:s råd för mänskliga rättigheters, UPR; 2009 samt 2014. 2014 års landgranskning visade att framsteg skett vad gäller sociala och ekonomiska rättigheter men att flertalet accepterade rekommendationer från 2009 fortfarande inte var genomförda. Kritiken mot Vietnam har främst rört politiska och medborgliga rättigheter med särskilt fokus på yttrande-, press- och mötesfrihet, dödsstraff, minoritetsfolks rättigheter samt religionsfrihet.

Inför 2014 års UPR bidrog civilsamhället i Vietnam med en intressentrapport framtagen av ett nystartat nätverk av civilsamhälles-organisationer och baserad på konsultationer över hela landet. Enligt trovärdiga uppgifter hindrades emellertid flera personer från civila samhället, inklusive bloggare, att resa ut från Vietnam för att presentera rapporten och delta vid UPR-mötet i Genève. Regeringen har tillsatt en särskild kommitté för mänskliga rättigheter under

utrikesministeriet, bland annat för att systematiskt arbeta med uppföljningen av internationella rekommendationer på området.

Vietnam har inte utfärdat någon stående inbjudan till FN:s särskilda rapportörer. Sedan 2009 har emellertid kontakterna ökat och rapportörer för följande frågor har besökt landet mellan 2009-2013: minoritetsfrågor, extrem fattigdom, utländska skulder, hälsa samt kulturella rättigheter. Förfrågningar från FN:s rapportörer har gjorts för att studera situationen när det gäller åsiktsfrihet, utomrättsliga avrättningar, människorättsförsvarare, tortyr, migranter, vatten och sanitet samt rätten till mat.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr och annan kränkande behandling är förbjuden enligt konstitutionen. Emellertid rapporterar internationella organisationer, bloggare och nationella medier regelbundet om förekomsten av grov polisbrutalitet i samband med till exempel upplösning av fredliga folksamlingar och vid arresteringar samt i fängelser, arbetsläger och häkten. Trovärdiga källor rapporterar om våld från civilklädda våldsmakare som uppges vara lejda av polisen. Under 2012 rapporterade statskontrollerad media om minst sexton fall när detta våld blev dödligt. Det finns exempel på när poliser dömts till fleråriga fängelsestraff för användning av övervåld. Det finns inget förbud mot att i domstol åberopa bevis som framkommit under tortyr.

Det saknas offentliga uppgifter om antalet fängslade i landet. Enligt *International Centre for Prison Studies* uppgicks antalet frihetsberövade inklusive häktade personer i mitten av 2012 till 130 180 personer. Detta är en kraftig ökning och en tredubbling sedan 1996.

Fängelsestraffen i Vietnam är överlag långa och fångar är generellt ålagda att arbeta utan lön. Vissa politiska fångar hålls helt eller delvis isolerade från omvärlden.

Förhållandena i Vietnams fängelser anses vara svåra med långa häktningstider överbeläggning, brist på mat och rent vatten och usla sanitära förhållanden. Medicinska problem förblir ofta obehandlade eller underbehandlade. Hiv/aids uppges vara ett växande problem, särskilt i fängelser med interner dömda för drogrelaterade brott. Enligt vissa uppgifter går det att muta till sig fördelar och bättre behandling. Oberoende inspektioner tillåts inte. En policy för återanpassning finns och Vietnam har enligt officiella uppgifter en låg återfallsfrekvens för brottslingar.

Det finns ingen information som tyder på att personer har utvisats från Vietnam till länder där de riskerar tortyr eller grym, omänsklig eller

förnedrande behandling eller bestraffning. Det är emellertid inte uttryckligen förbjudet i lag.

Vietnam är både ett ursprungs-, och i mindre omfattning, destinationsland för människohandel av både barn och vuxna för sexuella ändamål och slavarbete. 2012 rapporterades om 460 fall som omfattade 844 offer men mörkertalet anses mycket stort. Vietnam antog 2012 en ny lag mot människohandel, som bland annat kriminaliserar försök till människohandel. Ett flertal handlingsplaner har upprättats för att stärka genomförandet av den nya lagen och öka samordningen mellan de många myndigheter som berörs av frågan. Det förekommer också rapporter om tvångsarbete och skuldslaveri inom Vietnams gränser.

4. Dödsstraff

Dödsstraff finns inskrivet i Vietnams strafflag för 21 brott vilket är en minskning från 44 brott 1999. Hot mot landets säkerhet, mord och andra grova våldsbrott, grov narkotikasmuggling, grov ekonomisk brottslighet och korruption är exempel på brott som kan leda till dödsstraff. De allra flesta fall där dödsstraff utdöms uppges röra mord eller narkotikabrott, men under 2013 dömdes åtminstone tre personer till döden för grov ekonomisk brottslighet. Minderåriga, gravida kvinnor, kvinnor som har barn under tre år och personer med psykisk funktionsnedsättning kan inte dömas till döden. Dödsdömda kan begära nåd hos presidenten. Vietnam beslutade 2011 att övergå från arkebusering till giftinjektion. Enligt uppgift i statliga media november 2013 väntade 678 personer på att få sina straff verkställda. Statistiska uppgifter om dödsstraffets tillämpning är sekretessbelagt men lokala medier rapporterar om genomförda avrättningar.

Det finns ett starkt stöd i den allmänna opinionen för dödsstraff. Under 2013 uppstod emellertid en begynnande diskussion om dödsstraffet i såväl samhället som i statliga medier, till följd av uppgifter om att en oskyldigt dömd person varit på väg att avrättas.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Vietnam är föremål för stark internationell kritik för förtryck av politiskt och religiöst oliktankande. Godtyckliga frihetsberövanden anses förekomma regelbundet och systematiskt till följd av vagt formulerade lagtexter och ett bristfälligt rättsväsende. Personer som på olika vis kritiserar regimen är särskilt utsatta. Det är svårt att få tillförlitlig information om frihetsberövanden i landet även om internet gjort det lättare för utsatta personer och deras anhöriga att hålla kontakten med omvärlden. På EU:s lista över samvetsfångar finns närmare 100 personer. FN:s arbetsgrupp för godtyckliga frihetsberövanden har uppmanat Vietnam att frige ett fyrtiotal individer vars frihetsberövanden undersökts och befunnit godtyckliga.

Brott mot nationell säkerhet under Vietnams strafflagstiftning gör ingen åtskillnad mellan terrorism, andra våldsamma brott och utövandet av fredliga former av åsiktsfrihet som demonstrationer, bloggande på internet eller utövandet av religiösa aktiviteter. De vanligaste brottsbeskrivningarna för brott mot nationell säkerhet är ”Propaganda mot Vietnam” (artikel 88) och ”Utnyttjandet av demokratiska friheter och rättigheter för att kränka statens intressen” (artikel 258). Bland de fängslade och dömda för dessa brott återfinns bloggare, journalister, advokater, förkämpar för fackliga rättigheter, landrättsaktivister, religiösa ledare samt regimkritiska demokratiaktivister.

Ett relaterat problem är de stundtals mycket långa häktningstiderna i Vietnam. I fall som anses röra nationell säkerhet har människor suttit häktade i upp till två år i väntan på domslut, med begränsade möjligheter att träffa familj och advokat.

Vietnamesisk lag ger även utrymme för godtyckliga frihetsberövanden utan rättegång i form av olika administrativa omhändertaganden i husarrest, på psykiatriska institutioner eller utbildnings- och arbetsläger. Droganvändare och prostituerade är särskilt utsatta grupper som placeras på rehabiliteringsläger där tvångsarbete och övergrepp uppges förekomma. Antalet intagna på dessa läger uppgick 2012 till omkring 40 000 personer, vilket är en något lägre siffra än föregående år. Vissa intagna är så unga som tolv år gamla. Vietnam har fått motta internationell kritik för dessa läger och i oktober 2012 antogs en lag som avskaffar internering av prostituerade fr.o.m. 2014.

Det händer att polisen avstår från att direkt tillkännage när personer tagits i fängsligt förvar, särskilt vad gäller politiskt känsliga fall.

För vanliga medborgare förekommer sällan reseförbud, annat än som rättslig påföljd. Däremot rapporteras det regelbundet om regimkritiker som nekas att resa såväl inom landet som utomlands. Regimkritiker bevakas mer eller mindre strängt och många sitter i husarrest utan stöd i lag. Personer från vissa regioner med en historia av separatism eller hög andel etniska minoriteter – exempelvis i det centrala höglandet – kan utsättas för restriktioner i fråga om att resa fritt. Myndigheterna håller även fast vid gamla system för befolkningsregistrering med krav på tillstånd att förflytta sig inom landet vilka särskilt försvårar för människor att flytta till de stora städerna.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättsväsendet i Vietnam är inte oberoende utan står under kommunistpartiets inflytande. Det gäller bland annat utnämningen av domare och åklagare samt kontroll av polisväsendet. Domstolarnas ställning är svag med bristande kapacitet, vilket jämte utbredd korruption och politiskt inflytande, leder till svagrättsäkerhet. Det omfattande arbete med att reformera och modernisera rättssystemet som inleddes 2005 – och som ska vara avslutat 2020 – har hittills inneburit få genomgripande förbättringar. 2013 års revidering av 1992 års

konstitution resulterade inte i några omfattande förändringar av rättsäkerheten och rättsstatsprincipen.

Landets rättssystem är svåröverskådligt med en rad olika, ofta mycket detaljerade och otydligt formulerade normativa dokument som lagar, förordningar, beslut, cirkulär och direktiv. Gemene man har överlag mycket dålig kunskap om sina lagliga rättigheter.

Högsta domstolen är den högsta juridiska instansen med ett stort antal provins- och distriktsdomstolar under sig. Militärdomstolar förekommer. Rättegångar lever sällan upp till internationella principer för en rättvis rättegång. Internationella observatörer beskriver rättegångar för högprofilfall som advokaten och bloggaren Le Quoc Quan (2013) och journalisten och bloggaren Nguyen Van Hai (2012) som summariska med misstankar om domslut som formulerats i förväg.

Rättegångar hålls normalt öppna för allmänheten men vid känsliga fall begränsas möjlighet till deltagande. Advokater kan möta stora problem när de ska försvara en åtalad person och det tar ofta lång tid innan en frihetsberövad får träffa en advokat. Möjligheten att hålla enskilda samtal är begränsad, liksom advokatens tillgång till relevant dokumentation och bevismaterial. Det finns exempel på när myndigheter försvårat för advokater att representera människorättsförsvarare.

Det finns ett rättshjälpsystem för fattiga och utsatta i samhället med rättshjälpscentra i landets samtliga 63 provinser. Systemet brister dock i genomförandet och ingen påtaglig förbättring av tillgången till rättshjälp har skett under de senaste åren. Enligt statistik från Högsta domstolen äger 90 procent av alla rättegångar rum utan att någon advokat eller juridiskt ombud deltar. Även för fall med lagstadgad rätt till ombud, som när dödsstraff kan utdömas eller ungdomsbrottslingar står åtalade, så uppges endast 20-30 procent ha tillgång till ett ombud. Detta kan delvis förklaras med att Vietnam lider akut brist på kvalificerad juridisk expertis, inklusive advokater. Enligt *Vietnam Bars Federation* fanns 2013 knappt 8300 advokater i Vietnam med en befolkning på över 90 miljoner invånare.

En nationell undersökning genomförd av UNDP (*Justice Index* 2012) bekräftar att människor upplever att ojämlig tillgång till rättsligt stöd förhindrar att mänskliga rättigheter respekteras i praktiken. Kvinnor, etniska minoriteter och människor som lever i fattigdom anges ha sämre tillgång till rättssystemet. Diskriminering mot homosexuella och människor med hiv/aids förekommer.

Tilltron till rättssystemet är låg vilket bland annat får som konsekvens att människor söker informella kanaler för att lösa konflikter. Många tvister löses

genom medling vilket leder till problem då den sedvanerätt som ofta tillämpas i flera fall diskriminerar kvinnor.

Det finns ingen oberoende institution dit medborgare kan anmäla brott mot de mänskliga rättigheterna. Planer på att inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter eller en ombudsmannaliknande funktion har diskuterats, men den nyligen reviderade konstitutionen ger ingen öppning för detta. Vietnam har inte undertecknat de tilläggsprotokoll som ger enskilda människor rätt att framföra klagomål om brott mot mänskliga rättigheter till FN-systemets olika konventionskommittéer. Medborgare har emellertid möjlighet att framföra klagomål över myndighetsutövning för att få myndighetsbeslut prövade i domstol. Majoriteten av klagomål som framförs rör frågor kopplade till landrättigheter (totalt cirka 700 000 klagomål mellan 2010-2012). Systemet brottas med stora kapacitetsproblem. Myndigheterna tillåter inte grupptalan.

Hushållsregistrering och system med kvartersväktare för lokal övervakning av medborgare fortgår. Myndigheterna fokuserar särskilt på personer som misstänks vara involverade i otillåtna politiska eller religiösa aktiviteter. Från 16 år är ungdomar fullt ansvariga för sina handlingar. Från 12 års ålder kan barn som begått allvarligare brott och återfallsförbrytare skickas till ungdomsvårdsskola för en tidsperiod av sex månader och upp till två år.

7. Straffrihet

Straffrihet är vanligt förekommande men det finns också exempel på hur poliser ställts inför rätta för användning av övervåld. . Misstanke om straffrihet är särskilt ofta förekommande för brott och myndighetsövergrepp mot marginaliserade grupper liksom mot regimkritiker. Korruption förekommer med exempelvis möjligheten att muta sig fri från åtal och straff.

Korruption är ett utbrett problem i Vietnam som år 2013 hamnade på plats 116 av 177 i *Transparency Internationals Corruption Perception Index* (CPI). Trenden är negativ även om det sker en alltmer öppen debatt i samhället och medier.

Det politiska ledarskapet har på högsta nivå uppmärksammat att korruption utgör ett stort hot mot landets ekonomiska tillväxt och mot kommunistpartiets legitimitet. Under 2013 inrättades en ny övergripande funktion (*anti-corruption steering committee*) för korruptionskontroll, placerad under kommunistpartiet. Problematik kring korruption diskuteras generellt relativt öppet i media och under 2013 utdömdes mycket hårda straff för ett antal personer involverade i stora korruptionsskandaler under 2011 och 2012. Mycket arbete återstår när det gäller genomförandet av Vietnams anti-korruptionslag som reviderades under 2012. En svaghet i antikorrupsionsarbetet är bristen på effektivt skydd för den som anmäler misstänkt korruption.

8. Yttrande-, press och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande-, press- och informationsfrihet är starkt begränsad. Rättigheterna är garanterade i landets konstitution men endast i enlighet med gällande lag vilket i praktiken innebär en stor inskränkning då offentlig kritik av det politiska systemet är kriminaliserat. Människor som på ett fredligt vis uttrycker kritik mot regimen utsätts regelbundet för systematiska trakasserier och godtyckliga frihetsberövanden.

Internet i Vietnam är statligt kontrollerat och innehållet filtreras och övervakas med stöd i lag. Blockeringar av hemsidor förekommer. Under 2013 beslutades om två nya regleringar som ytterligare begränsar yttrandefriheten på internet (Dekret 72 och 174). Dekret 72 begränsar möjligheten att dela information via sociala medier och dekret 174 möjliggör utdömande av böter upp till 100 miljoner VND (cirka 35 000 kronor) för personer som kritiserar staten i sociala medier. Myndigheterna har rapporterat om 900 personer som anställts för att kontrollera och styra diskussioner på internet. Premiärministern utfärdade under 2012 en instruktion om att efterforska och straffa personer som använder internet för att sprida propaganda som hotar den nationella säkerheten och motsätter sig kommunistpartiet och staten.

Reportrar utan Gränser listar Vietnam som ett av fem länder i världen med störst inskränkning av yttrandefriheten på internet. Samma organisation rankar Vietnam som tvåa i världen, efter Kina, när det gäller fängslade nättaktivister och som nummer ett mätt i antal fängslade per capita. Sedan 2009 har ett sextioal nättaktivister fängslats och/eller dömts av vilka majoriteten för brott mot nationell säkerhet. Den vanligaste brottsrubriceringen är paragraf 88 ”Propaganda mot staten”. Under 2013 dömdes femton nättaktivister till sammanlagt 80 års fängelse och 44 års husarrest. Det noterades emellertid färre arresteringar av regimkritiker under 2013 jämfört med tidigare år, samtidigt som trovärdiga källor rapporterar om en ökning av kortvariga omhändertaganden och trakasserier, inklusive av familjemedlemmar.

Bilden avseende yttrandefriheten i Vietnam inklusive på internet är dock inte entydig. Trots fortsatta ansträngningar från regimen att inskränka yttrandefriheten visar att den reella situationen för yttrandefrihet bedöms ha förändrats till det bättre. I samhället och i bloggösfären pågår en mycket aktiv och inte sällan regimkritisk diskussion kring frågor som korruption och maktmissbruk, Vietnams politik vis-à-vis Kina, införandet av flerpartisystem och frågor om landrättigheter. Många bloggare spelar en central roll för att belysa konflikter kring landrättigheter samt etniska minoriteters situation. Över en tredjedel av invånarna använder internet regelbundet och sedan 2012 har uppemot 20 miljoner människor anslutit sig till Facebook. Det finns över tre miljoner aktiva bloggar.

På Facebook finns tusentals personer som dagligen sprider nyheter och kommenterar samhällsfrågor. Den öppna konsultationen kring revideringen av Vietnams konstitution under 2013 möjliggjorde för såväl gamla som nya grupperingar av intellektuella och MR-försvare att öppet diskutera och föra fram alternativa förslag till en mer demokratisk konstitution. Många vittnar om att utrymmet för vad man kan diskutera öppet och skriva om vidgats märkbart under de senaste åren. Det är inte längre lika tabu att öppet ifrågasätta kommunistpartiets ställning.

Det finns inte några oberoende medier i Vietnam och privata medier är inte tillåtna. Redaktörer mottar regelbundet instruktioner om hur de ska rapportera kring känsliga frågor. Vietnamesiska journalister är personligen ansvariga för material som publiceras och det finns exempel på journalister som blivit av med sina anställningar eller dömts till fängelse för att ha publicerat vad som bedöms som otillåten information. Sammantaget leder detta till en stark självcensur bland journalister. Vietnamesiska medier befinner sig i en balansakt mellan statens kontroll och växande krav från läsare på relevant och korrekt nyhetsrapportering. Reportrar utan gränser rankar Vietnam som bland de tio lägst rankade länderna i världen (172/179) i sin *Press Freedom Index* för 2013.

Den långsiktiga trenden är dock att mediebevakningen blivit mer öppen och journalistyrket mer professionaliserat. Det förekommer undersökande journalistisk och finns en ökad öppenhet om att rapportera om frågor som rör maktmissbruk och korruption. Framtagandet av en ny presslag liksom en lag om tillgång till information, som har varit under utarbetande under flera år, fortsätter emellertid att vara försenat.

Utländska medier tillåts verka i Vietnam och villkoren har förbättrats något under senare år även om korrespondenter fortsatt kontrolleras och till exempel behöver söka tillstånd för att resa i landet. Det förekommer att korrespondenter får problem med sina ackrediteringar och viseringar efter att ha rapporterat i känsliga frågor. Utländska journalister som besöker Vietnam vittnar om byråkratiska procedurer för tillstånd och krav på att stå för kostnaderna för de så kallade medföljare som myndigheterna kräver ska följa med på uppdragen.

Det finns tillgång till utländska tv-stationer via satellit. Det händer att sändningar tillfälligt avbryts och under sommaren 2013 stängdes vissa utländska nyhetskanaler ner helt under några veckor till följd av otydlighet kring tolkningen av en ny reglering om tv-utsändningar.

Privata förlag är fortsatt förbjudna i Vietnam och all publicering av såväl tryckt material som film måste förhandsgranskas och godkännas av ansvarigt ministerium. Det finns ingen från staten oberoende forskning. Akademiska forskare är förbjudna att öppet kritisera partiet och regeringens politik.

9. Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet är starkt begränsad i Vietnam. Rättigheterna är garanterade i landets konstitution men endast i enlighet med gällande lag vilket i praktiken innebär att bara de sammankomster och föreningar som myndigheterna godkänner är tillåtna.

Med få undantag är alla organisationer och föreningar i Vietnam medlemmar i Fosterländska fronten, en massparaplyorganisation under kommunistpartiet som omfattar fler än 140 000 organisationer. Inga politiska partier tillåts utöver kommunistpartiet. Religiösa organisationer måste ansöka om tillstånd och inordnas i Fosterländska fronten för att erkännas. Alla fackföreningar ligger under *Vietnam General Confederation of Labour*, VGCL, under Fosterländska fronten, och inga andra fackföreningar tillåts. Strejker och andra aktiviteter är kraftigt begränsade och måste godkännas av VGCL.

Trots dessa starka inskränkningar lyckas ett växande antal organisationer inom Fosterländska fronten driva ett påverkansarbete som kan betecknas som ett embryo till ett mer självständigt civilsamhälle. Gemensamt är att de verkar inom områden som anses mindre kontroversiella och inte hotar kommunistpartiets maktmonopol, så som kvinnors rättigheter och hbt-frågor.

Offentliga möten eller demonstrationer får enligt lag inte anordnas utan polistillstånd. Obligatoriska ansökningar om tillstånd avslås med ett stort mått av godtycklighet. Mötesfriheten respekteras emellertid i större utsträckning när det handlar om icke-kontroversiella samlingar. Under 2012 genomfördes till exempel de första Pridefestivalerna runt om i Vietnam. Flera gånger varje månad hålls mindre demonstrationer i Hanoi, oftast kopplade till landrättighetskonflikter eller anti-Kina demonstrationer. Dessa upplöses dock snabbt av polisen. Under 2013 förhindrades och avbröts ett flertal möten och sammankomster, både offentliga och slutna, bland annat ett som syftade till att samla människor för att diskutera FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Deltagare har rapporterat om våld och trakasserier från polis och civilklädda våldsmakare.

10. Religions- och övertygelsefrihet

Vietnams konstitution garanterar alla rätten att fritt utöva sin religion men i praktiken reglerar eller begränsar regeringen denna rättighet. För att en religiös organisation skall vara tillåten i Vietnam måste den ansöka om registrering och få verksamhet, medlemmar och ledare godkända. Ansökningar kan avslås utan motivering eller möjlighet till överklagan. Förhållandena kan variera kraftigt mellan grupper och individer samt inom landet. Vissa etniska gruppers möjlighet att fritt utöva sin religion är särskilt begränsad och det förekommer rapporter om allvarliga övergrepp. Religiösa grupper som strävar efter självständighet gentemot myndigheterna riskerar hot, trakasserier eller till och med fängelsestraff. Ett fyrtiotal religiösa organisationer är registrerade i

Vietnam och flera grupper existerar illegalt. Personers religiösa tillhörighet står i deras id-handlingar. Vissa förbättringar har skett under 2013 bland annat vad gäller antalet nyregistrerade kyrkor i centrala höglandet. Relationen till Vatikanen har förbättrats under senare år men inga diplomatiska relationer har upprättats.

11. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Vietnam är en kommunistisk enpartistat som saknar maktdelning mellan den lagstiftande, verkställande och dömande makten. 2013 års revidering av Vietnams konstitution befäste att landet ska ledas av Vietnams kommunistiska parti. Makten är i praktiken delad mellan presidenten, premiärministern och partiets generalsekreterare. Den senare väljs vid partikongressen som hålls vart femte år.

Det högsta organet inom partiet är kongressen, som samlas vart femte år, senast i januari 2011. Kongressen valde då en 175 personer stor centralkommitté, där knappt åtta procent är kvinnor. Kommittén väljer i sin tur en politbyrå som fungerar som det högsta beslutsfattande organet i Vietnam. Politbyrån har för närvarande sexton medlemmar, varav två är kvinnor.

Nationalförsamlingen är landets lagstiftande parlament och har 500 ledamöter som väljs i allmänna val vart femte år. Ungefär 90 procent av nationalförsamlingens ledamöter är partianslutna och partiet kontrollerar i praktiken det politiska beslutsfattandet på alla nivåer. Nationalförsamlingen träffas under två drygt månadslånga sessioner per år. Mellan sessionerna beslutar ett så kallat ständigt utskott. Nationalförsamlingens roll har fortsatt att stärkas under de senaste åren och utskotten tillbakavisar allt oftare lagförslag för omprövning av regeringen. Ledamöterna har fått utökad möjlighet att tolka partiprogram och granska nya lagförslag. Det har hänt att också nationella projekt och ministerkandidater tillbakavisats. Parlamentarikerna är mer aktiva och några kritiserar regeringen och kräver att regeringen vidtar åtgärder mot korruption, byråkrati och för att förbättra effektiviteten hos lokala myndigheter. Utfrågningar av ministrar direktsänds i TV och dessa sändningar är mycket populära.

Vid Nationalförsamlingen 2013 genomfördes för första gången en förtroendeomröstning för 47 personer med ledande funktioner inom staten inklusive regeringen. Ytterst sätter kommunistpartiets maktmonopol gränser för hur långt demokratiseringsprocessen kan nå under nuvarande politiska system. Att partidisciplinen fortsatt är mycket stark vid för partiet centrala beslut visade sig till exempel vid omröstningen kring Vietnams nya och mycket omdebatterade konstitution i november 2013, där 98 procent av ledamöterna röstade för förslaget.

Befolkningen har fram tills nyligen upplevt en markant förbättring av levnadsstandarden tack vare en ekonomisk tillväxt som lyft en stor del av befolkningen ur fattigdom. Partiets legitimitet hos befolkningen har i stor del varit kopplad till detta. Om den ekonomiska tillväxten fortsätter att mattas av och regimen inte får bukt med korruption och maktmissbruk inom partiet kan det inte uteslutas att partiets legitimitet i ökad utsträckning kommer att ifrågasättas. Inom partiet råder inte obetydliga meningsmotsättningar som ofta rör den ekonomiska politiken och dess sociala konsekvenser. Regeringens hantering av konflikten med Kina kring Sydkinesiska havet är ytterligare en faktor som påverkar partiets legitimitet hos befolkningen.

Oppositionell verksamhet är förbjuden. I motsats till för några år sedan är ifrågasättandet av partiets maktställning inte längre helt tabu men individer som upprepat kritiserar partiets styre eller utmanar dess legitimitet offentligt riskerar att trakasseras eller dömas till långa fängelsestraff. Under 2013 bildades ettantal löst sammansatta nätverk av intellektuella, bloggare, MR-aktivister med flera som har gemensamt att de samtliga öppet redovisar sin ambition att utifrån Vietnams internationella åtaganden kring mänskliga rättigheter arbeta för att öka kunskapen om och respekten för mänskliga rättigheter i Vietnam, och för en fredlig övergång till flerpartisystem. Nätverket omfattar bland annat *Group 72*, *Civil Society Forum*, *Brotherhood of Democracy*, *Network of Vietnamese Bloggers* samt *Vietnamese Women for Human Rights*.

Det senaste valet till nationalförsamlingen ägde rum i maj 2011 och betecknas av internationella bedömare som varken rättvist eller fritt. Enligt regeringen röstade 99 procent av alla röstberättigade. Den partianknutna Fosterländska fronten väljer och granskar alla kandidater. Antalet kandidater som inte var knutna till en organisation eller grupp var lägre än vid 2007 års val. Totalt 15 så kallade ”oberoende kandidater godkändes av vilka fyra blev invalda. 24 procent av ledamöterna är kvinnor och 16 procent utgörs av etniska minoriteter vilket är en viss minskning för båda grupperna jämfört med 2007.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

12. Rätten till arbete och relaterade frågor

Vietnam är medlem i ILO men har inte ratificerat tre av ILO:s åtta kärnkonventioner; föreningsfrihet och skydd för rätten att organisera, rätten att organisera och förhandla kollektivt samt en tilläggskonvention till avskaffande av tvångsarbete där till exempel politiskt motiverat tvångsarbete samt tvångsarbete som straff för strejk även ingår. Enligt officiella siffror var arbetslösheten i Vietnam strax under två procent år 2012. Siffran anses emellertid som en underskattning eftersom undersysselsättningen är betydande.

Varje år inträder ungefär 1,5 miljoner ungdomar på arbetsmarknaden. Nya arbetstillfällen skapas främst inom den informella sektorn. Dessa arbeten är nästan helt oreglerade vilket medför att det annars relativt starka arbetstagar skyddet inte gäller.

Arbetslagstiftningen fastställer från och med den 1 januari 2014 en minimilön på 590-840 kronor per månad, beroende på om man arbetar i ett utlandsägt eller ett vietnamesiskt företag samt beroende på var i landet man arbetar. Normal arbetstid får inte överstiga 48 timmar per vecka för privat anställda och 40 timmar per vecka för statligt anställda. Arbetslagstiftningen innehåller också bestämmelser om övertid, grund för uppsägning och arbetarskydd. 2013 antogs en ny arbetslagstiftning som bland annat förlänger föräldraledigheten för mammor till sex månader. Det finns dock brister i efterlevnaden av lagarna, särskilt inom den privata sektorn. Korruptionen är utbredd och det anses vanligt förekommande att betala för att få en anställning eller en högre position.

Lagen förbjuder tvångsarbete, förutom när detta är definierat som till exempel straff i fängelser. Intagna på drogrehabileringscenter tvingas arbeta obetalt som en del av behandlingen. Diskriminering i arbetslivet på grund av kön, etnisk tillhörighet eller sexuell läggning är vanligt förekommande. Prostitution är enligt lag förbjudet men utgör enligt uppgift ett växande problem. Officiella källor uppger att uppemot 30 000 personer är prostituerade men mörkertalet anses stort.

13. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

De senaste årens tillväxt i Vietnam och den ökning i levnadsstandard detta medfört har haft stor positiv effekt på hälsotillståndet. I princip alla hälsoindikatorer pekar uppåt, inklusive tillgången till reproduktiv hälsa. Vietnam har uppnått millenniemålet om minskad barnadödlighet och har god möjlighet att uppnå målen om minskad mödradödlighet samt kontroll av hiv, malaria och andra infektionssjukdomar. Tillgång till hälsovård är emellertid mycket ojämnt fördelad över landet och mellan olika grupper i samhället. Fattiga, minoritetsfolk och landsbygdsbor i otillgängliga områden, har mycket sämre tillgång till och lägre kvalitet i vården jämfört med resten av befolkningen. FN rapporterar att mödradödligheten var fem gånger större och spädbarnsdödligheten mer än dubbelt så stor (28/1000) i de fattigaste områdena jämfört med det nationella snittet.

Senaste tillgängliga statistik (2011) från WHO visar att Vietnam lade nästan sju procent av BNP på vård, vilket inkluderar både privat och offentlig vård, eller drygt nio procent av den offentliga budgeten. Ett hälsoförsäkringssystem finns med frikort för de allra fattigaste och barn under sex år. Hälsosektorn i Vietnam är en blandning av privata och offentliga aktörer. Korruptionen inom

hälsos sektorn är mycket utbredd och ofta är en muta nödvändig för att få den vård man har laglig rätt till. Spridningen av hiv/aids och ökande antibiotikaresistens utgör andra exempel på allvarliga problem. Hiv-prevalensen bland vuxna var 0,45 procent år 2011.

14. Rätten till utbildning

Grundläggande utbildning är avgiftsfri och obligatorisk för alla. 97 procent av barn i skolåldern beräknas gå i grundskola varav 88 procent fullföljer sin skolgång. Flickor från fattiga familjer eller etniska minoriteter utgör majoriteten av de som avslutar i förtid. Regionala skillnader liksom skillnader mellan inkomstgrupper är dock stora. Andelen barn från minoritetsbefolkningar som går ut grundskola och gymnasium är endast 30 procent. Ett relaterat problem, och potentiell förklaring, är att få barn från minoritetsgrupper får undervisning på sitt modersmål trots att detta numera är tillåtet. Totalt kunde drygt 93 procent av de som fyllt 15 år läsa och skriva 2011, en något högre andel bland män än bland kvinnor. Vietnam deltog i OECD:s PISA-undersökning för första gången 2012 och kom då på plats 17 av 65. Det faktum att många missgynnade elever hoppar av skolan påverkar placeringen.

Senaste tillgängliga statistik (2011) från UNESCO visar att knappt sju procent av BNP eller nästan 19 procent av den offentliga budgeten läggs på utbildning. Skolan är kostnadsfri men med avgifter för till exempel skolbuss och mat. Föräldrar betalar för att barnen ska få plats på en viss skola eller få bättre stöd från lärarna. Informella gåvor anses ge bättre betyg.

Det finns ingen nationell plan eller strategi för utbildning för att öka respekten för mänskliga rättigheter, och mänskliga rättigheter är bara undantagsvis inkluderat i läroplan för utbildning av polis och offentliga tjänstemän.

15. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Från att ha varit ett av världens fattigare länder har Vietnam uppnått status som lägre medelinkomstland. Landet uppvisar överlag relativt goda välfärdsindikatorer. Samtidigt blir de socioekonomiska klyftorna i samhället alltmer tydliga, framför allt mellan stad och landsbygd, men även inom storstäderna som en konsekvens av ökad inflyttning från landsbygden. Skillnaderna i levnadsstandard mellan personer som tillhör de etniska minoriteterna och majoritetsfolket *kinh* är betydande och fortsätter att öka. Dessa minoriteter utgjorde endast 15 procent av befolkningen men 47 procent av alla fattiga år 2011.

År 2012 låg nominell BNP per capita enligt IMF på 1 753 USD medan PPP-justerad BNP per capita var 3 635 USD. Samma år hamnade Vietnam på plats 127 av 187 i UNDP:s *Human Development Index*, ett steg upp i jämförelse med året innan. Enligt en definition på fattigdom utarbetad av Vietnams *General Statistics Office* i samarbete med Världsbanken är de personer fattiga som lever på under 530 000 VND (cirka 166 SEK) i månaden på landsbygden, eller

660 000 VND (cirka 206 SEK) i städerna. Enligt denna definition var cirka 11 procent av befolkningen fattig 2012. På landsbygden var andelen drygt 14 procent och i städerna fyra procent.

SÄRSKILDA KOMMENTARER AVSEENDE GRUPPER SOM OFTA RISKERAR DISKRIMINERING RÖRANDE DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

16. Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Vietnam har fortsatt att förbättra lagstiftningen till skydd för kvinnors rättigheter men brister trots ambitiösa åtgärdsprogram i genomförandet. Utmaningar återfinns vad gäller lågt politiskt deltagande, genderbaserat våld, ökande preferens för pojkar samt diskriminering på arbetsmarknaden.

Jämställdhet är inget nytt begrepp i landet eftersom det varit i linje med kommunistpartiets principer och målsättningar sedan länge. Samtidigt präglas kvinnors situation av värderingar och normer som begränsar deras tillgång till utbildning, vård och arbetsmarknad samt utsätter dem för våld och utnyttjande. Kvinnor från etniska minoriteter uppges vara särskilt utsatta. Det talas öppet om jämställdhetsfrågor, både bland myndighetspersoner och i media, och myndigheter arbetar aktivt med lokala och internationella organisationer för att förbättra situationen. Vietnam rankades på plats 48 i FN:s *Gender Inequality Index* 2012.

Diskriminering på basis av kön är förbjuden, inklusive på arbetsmarknaden. Sedan 2013 är sexuella trakasserier på arbetsplatsen kriminaliserat. Sexuellt ofredande är endast förbjudet om det riktas mot personer under sexton år. Vietnam bedriver en aktiv familjeplaneringspolitik som har resulterat i att man uppnått målet om att begränsa antalet barn per familj till två. Alla har rätt till val av preventivmedel, liksom rätt till abort och mödravård. I praktiken är emellertid tillgången till preventivmedel för ensamstående kvinnor begränsad.

Kvinnor deltar i stor utsträckning på arbetsmarknaden och utgör 47 procent av arbetskraften. De har emellertid genomgående lägre positioner och arbetar i större utsträckning i den informella sektorn, med en mer osäker arbetssituation som följd. De tjänar betydligt sämre än män och denna klyfta är enligt rapporter växande. Denna snedvridning anses kunna förklaras av de regleringar som begränsar vilka sektorer kvinnor får arbeta inom samt den lägre lagstadgade pensionsåldern jämfört med män, 55 år jämfört med 60 år för män. Relativt jämställd arvslagstiftning åsidosätts av sedvanor vid exempelvis arvskifte och giftermål till kvinnors nackdel, med följden att kvinnor exempelvis i lägre utsträckning äger mark.

Kvinnors politiska deltagande är lågt och trenden är negativ. Andelen kvinnor i nationalförsamlingen ligger kring 25 procent och har minskat på senare år. I

kommunistpartiets centralkommitté är endast åtta procent kvinnor (175/25). I politbyrån är två av 16 medlemmar kvinnor. I regeringen är två av 22 ministrar kvinnor. Ingen kvinna finns bland de 17 domarna i Högsta domstolen.

Mäns våld mot kvinnor är ett utbrett problem i Vietnam även om våld och hot om våld, inklusive våldtäkt inom äktenskapet, är förbjudet i lag. En undersökning från 2010 visar att 58 procent av alla vietnamesiska kvinnor någon gång utsatts för fysiskt, psykologiskt eller sexuellt våld av sina partners. Dessa våldsbrottsmål räknas som civilrättsliga såvida de inte bedöms som mycket allvarliga. Pojkar värderas i många fall högre i samhället vilket leder till att flickfoster aborteras i större utsträckning. Detta har lett till att fler pojkar än flickor föds.

Slaveri och trafficking med kvinnor och flickor förekommer. Trafficking av kvinnor utgör enligt polismyndigheten i Vietnam ett växande problem. Tvångs- och barnäktenskap anses förekomma trots förbud i lag mot båda dessa företeelser. Det finns inga rapporter om kvinnlig könsstympning.

Antalet flickor inskrivna på grundskola har ökat och läskunnigheten är nu nästan lika hög som mäns. Samtidigt står flickor i fattiga familjer och flickor från etniska minoriteter för den lägsta skolnärvaron och den högsta andelen avhopp från skolan. Spädbarnsdödligheten och mödradödligheten är också högre bland etniska minoriteter. Familjer spenderar generellt mer pengar på pojkars hälso- och sjukvård än på flickors.

17. Barnets rättigheter

Vietnams ekonomiska tillväxt och genomförandet av ett antal centrala handlingsplaner har bidragit till att antalet barn som lever i fattigdom minskat markant. Barn utgör dock fortfarande en utsatt grupp. Särskilt barn till etniska minoriteter på landsbygden saknar ofta tillgång till grundläggande säkerhet, hälsa och utbildning. Barn definieras som personer som är 16 år och yngre vilket är i strid med FN:s barnkonvention.

Medvetenheten om barns rättigheter och behov är låg. Våld mot barn är vanligen förekommande både inom och utanför familjen, till exempel aga i skolan, trots att många former av våld mot barn är straffbara. Det finns dock ingen specifik definition av barnaga i vietnamesisk lag.

FN:s barnrättskommitté riktade 2012 tämligen skarp kritik mot Vietnam vad gäller barnarbete på grund av dess utbreddhet, för den låga minimiåldern för arbete, vissa typer av arbeten godkända för tolvåringar, och för att myndigheterna inte anses anstränga sig tillräckligt för att förbättra situationen. Barn bidrar ofta till sin familjs försörjning genom att arbeta och traditionellt betraktas arbete som viktigt för barns utveckling. Enligt oberoende organisationer bedöms uppemot 25 000 barn leva på gatorna i Vietnam varav en tredjedel saknar föräldrar. Handel med barn och tvångsarbete för barn

förekommer. Över tio procent av Vietnams omkring 55 000 sexarbetare uppges vara barn men mörkertalet anses stort.

Det förekommer uppgifter om att 12-åriga barn sitter i arbets- och utbildningsläger. Militärtjänstgöring genomförs från 18 års ålder och det finns inga rapporter om att barn under 18 år ingått i reguljära eller irreguljära förband.

Ett aktuellt problem, trots åtgärder från myndigheterna, är den ojämna fördelningen av pojkar och flickor som föds.

18. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I Vietnam lever totalt 54 olika etniska grupper. Den största folkgruppen är de etniska vietnameserna (*kinh*) som utgör 85 procent av befolkningen. De flesta minoriteter bor i bergslandskapen i norra och mellersta Vietnam. Två tredjedelar hör till sex stora grupper: *tay*, *thai*, *hmong*, *hoa*, *khmer* och *nung*. De största grupperna omfattar runt en miljon och de mindre runt 100 000 personer. Andra minoritetsgrupper är etniska kineser och montagnarderna. Vissa grupper, till exempel montagnarderna i de centrala högländerna, har en historia av separatism och bevakas särskilt hårt av myndigheterna.

Den vietnamesiska konstitutionen garanterar alla minoritetsfolks rättigheter. Regeringen har nationella mål och särskilda program för att förbättra situationen för personer som tillhör etniska minoriteter. Trots detta är situationen för personer som tillhör etniska minoriteter en av de mest kritiska mänskliga rättighetsfrågorna i landet. Personer som tillhör etniska minoriteter har ofta betydligt svårare att åtnjuta sina mänskliga rättigheter än majoritetsbefolkningen *kinh*. De socioekonomiska skillnaderna gentemot majoritetsbefolkningen är anmärkningsvärda; etniska minoriteter utgör 15 procent av befolkningen men 47 procent av alla fattiga. Trenden är negativ. De skillnader som råder anses generellt öka, då förhållande förbättras snabbare för *kinh*-majoriteten än för minoriteterna. Detta är bland annat en effekt av de svårare förhållanden som generellt råder i de fattiga och ofta otillgängliga områden där en majoritet av minoritetsfolken bor. Ojämligheten förvärras av samhällelig diskriminering baserad på stereotyper och fördomar.

Enligt lag har barnen rätt att använda sitt eget språk i tal och skrift i skolan i enlighet med barnkonventionen. Trots detta sker undervisningen huvudsakligen på vietnamesiska, vilket många av barnen inte har lärt sig innan de börjar skolan. Myndigheten medger problemet och hänvisar till pågående förbättringsåtgärder.

19. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Det finns inga lagliga hinder mot homosexualitet men stigmatisering och diskriminering är fortfarande vanligt förekommande. Transgenderpersoner har

inte rätt att undergå könsbyte. Hbt-personer rapporteras ha blivit utsatta för allvarliga övergrepp av vänner och familj när deras sexuella identitet blivit känd. Situationen för lesbiska bedöms som särskilt svår. Konfucianska värderingar som förespråkar traditionella familjestrukturer bedöms vara en orsak till detta. Samhället i stort, men också hbt-personerna själva, har bristande kunskaper om rättigheter för hbt-personer.

Samtidigt finns tydliga indikationer på att situationen för homosexuella, bisexuella och transpersoner i Vietnam har förbättrats under senare år. Ett antal nationella organisationer har vuxit fram, ofta med stöd från internationella givare inklusive Sverige, vars arbete för att informera om hbt-personers rättigheter och motverka diskriminering bidragit till ökad synlighet och förståelse för hbt-frågor i Vietnam. Under 2012 genomfördes den första Pridefestivalen i Vietnam som under 2013 följdes upp av festivaler i olika delar av landet. Under 2013 togs förbudet mot samkönade äktenskap bort men inget tyder på att samkönade äktenskap kommer att legaliseras i närtid.

20. Flyktingarnas rättigheter

Regeringen ger skydd mot avvisning men beviljar inte flykting- eller asylstatus. UNHCR rapporterar att det idag finns över tvåusen flyktingar som lever i Vietnam. Vietnam har gjort framsteg vad gäller arbetet med statslösa personer inklusive för den stora flyktinggrupp kambodjaner som i mitten av sjuttioalet flydde undan Röda khmererna. Nya revideringar av nationalitetslagen har hjälpt till att förebygga och reducera statslöshet i landet.

Utanför landets gränser finns ca två miljoner s.k. Viet Kieu, vietnameser i exil. Av dem lever ca 1,5 miljoner i USA och stora grupper i Frankrike, Kanada och Australien. Bland den grupp exilvietnameser, de så kallade båtflyktingarna, som flydde från Vietnam vid mitten av 1980-talet har genom UNHCR:s försorg nu så gott som samtliga (110 000 personer) återförenats med sina familjer i Vietnam. Internationella medier rapporterade om en ökning av flyktingar från Vietnam under 2013 till bland annat Australien. Tusentals vietnamesiska kvinnor har blivit statslösa efter att ha gift sig med utländska män som de sedan skiljt sig ifrån. Lagändringar gör det numera möjligt för kvinnorna att ha dubbelt medborgarskap och stipulerar att de måste ha ett nytt medborgarskap innan de frångår sitt medborgarskap.

21. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Antalet människor med funktionsnedsättning i Vietnam anses stort. Uppgifter från olika officiella källor varierar från 6 till 15 procent av den totala befolkningen, varav en femtedel är barn. Medfödda missbildningar och sjukdomar är de vanligaste orsakerna, följt av krigsskador och olycksfall. Agent

Orangeexponering till följd av Vietnamkriget anses fortsatt vara en vanlig källa till missbildningar hos barn.

Situationen för funktionsnedsatta är ett prioriterat område för myndigheterna och vissa förbättringar har skett under senare år. År 2010 års lag om personer med funktionshinder, som bland annat förbjuder diskriminering har följts upp med nationella program för exempelvis rehabilitering. Ekonomiska styrmedel används för att uppmuntra arbetsgivare att anställa funktionsnedsatta. Ansträngningar sker för att öka tillgängligheten i kollektivtrafiken och vid nybyggnationer.

På grund av normer och traditionella idéer har personer med funktionsnedsättning emellertid fortsatt svårt att integreras i samhället. Majoriteten bor på landsbygden som präglas av fattigdom. Barn är särskilt utsatta. FN:s särskilda rapportör för barn har uttryckt oro över att ansenlig andel av alla barn med funktionsnedsättningar är utan skolgång, trots förekomsten av specialskolor och andra åtgärder. Vårdpersonal, framförallt på landsbygden, anses ha otillräckliga kunskaper om hur man vårdar barn med funktionsnedsättning.

ÖVRIGT

22. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Oberoende nationella organisationer som arbetar för de mänskliga rättigheterna tillåts inte. Nationella organisationer som arbetar med bland annat barnets rättigheter, kvinnors rättigheter och sociala och ekonomiska rättigheter förekommer dock. Under senare år har utrymmet ökat för organisationer som arbetar med vissa icke-diskrimineringsfrågor så som hbtq-personers rättigheter. Däremot är möjligheterna för organisationer att arbeta för yttrandefrihet samt stora delar av de övriga politiska och medborgerliga rättigheterna, kraftigt begränsade och hårt kontrollerade. Försök att organisera samverkan i nätverk är känsligt. Organisationer som verkar för politisk pluralism är inte tillåtna. Med stöd från internationella givare bildades under 2013 ett nätverk av civilsamhällesorganisationer i syfte öka kunskapen om mänskliga rättigheter och ta fram en officiell intressentrapport inför Vietnams universella granskning i FN:s råd för mänskliga rättigheter 5 februari 2014. Det finns rapporter om svårigheter för nätverket att genomföra vissa aktiviteter. Exempelvis måste inbjudan av internationella experter godkännas av premiärministern. Under 2013 tilläts Amnesty besöka Vietnam för första gången på över 40 år.

23. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Mycket av Sveriges dialog med Vietnam kring mänskliga rättigheter bedrivs genom EU och tillsammans med andra EU-länders ambassader lokalt. Företrädare för EU-delegationen, EU:s utrikestjänst samt lokala EU-

ambassader möter varje år vietnamesiska ministerier för en dialog om situationen för mänskliga rättigheter. Situationen för yttrandefrihet, inklusive på internet, dödsstraffet, situationen för etniska minoriteter, frihetsberövanden av regimkritiker som förespråkar en fredlig övergång till demokrati, tortyr, religions- och pressfrihet och landrättigheter är exempel på frågor som diskuteras. EU:s förteckning över politiska fångar lämnas även över vid dessa dialogmöten. Länder såsom Australien, Kanada, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA har också bilaterala dialoger med Vietnam om mänskliga rättigheter. EU begär tillträde till rättegångar för dissidenter och tillstånd att besöka politiska fångar.

Sverige har under det senaste decenniet varit ett av de ledande biståndsländerna vad gäller stödet till rättssektorn, oberoende media samt yttrandefrihet. Konkreta insatser inom ramen för utvecklingssamarbetet har varit att ge stöd till organisationer som arbetar mot till exempel korruption, hbtq-personers rättigheter, utbildning av journalister samt kvinnors politiska deltagande. Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete till Vietnam avslutades 2013. Sammantaget anses detta stöd ha bidragit till att förbättra individers möjlighet att utkräva ansvar.